

A decorative image on the left side of the slide. It features a blue ribbon with white polka dots, tied in a bow. The ribbon is placed over a green, grass-like texture. Several Easter eggs are visible: one solid orange egg at the top, one white egg with blue and brown polka dots in the middle, and another solid orange egg at the bottom. The background of the slide is a light blue gradient.

Šventų Velykų tradicijos ir papročiai

Lietuvių kalbos ir literatūros mokytoja metodininkė

Jurgita Svotaitė,

Pilviškių „Santakos“ gimnazijos 8 a, b klasių mokiniai

Ar bandēte pašaukti
pavasarij?

- XIX a. Balandžio pradžioje buvo atliekamos pavasario šaukimo apeigos.
- Baigiant tirpti sniegui, susirinkdavo jaunimas ir išeidavo į lauką ar mišką, kur garsiai tęsiamais balsais dainuodavo dainas ir šaukdavo žodį „skalsa“. Tai buvo magiška priemonė iššaukti pavasariui, atšilimui, laukų darbų pradžiai, geriems, skalsiems metams.

Pasak Motiejaus Valančiaus, nutirpus sniegui, pavasario sutikti jodavo raiti vaikinai į paskirtą vietą ir ten pasidalydavo į du būrius, kuriems vadovaudavo po vieną stiprų vaikiną. Jiems būdavo įteikiami šventųjų paveikslai. Paskui abu būriai jodinėdavo laukais – tartum apžiūrėdavo rugius. Netrukus tyčiomis susitikdavo ir pradėdavo varžytis dėl paveikslų. Grumdavosi tol, kol vienas būrys atimdavo paveikslą. Laimėjusieji visą dieną garbindavo ten nutapytus šventuosius (greičiausiai pagonių dievus).

Pavasario atėjimo šventė

Verbų sekmadienis

- Tą dieną Kristus įjojęs į Jeruzalę, o jam po kojomis buvo klojamos palmės šakelės.
- Pastarajam įvykiui prisiminti bažnyčia pradėjo garbinti verbas. Tačiau šis paprotys pirmiausia buvo susietas su pagonišku medžių kultu.

Verbos

Žiloje senovėje per pavasario šventes būdavo garbinami anksčiausiai rodantys gyvybės ženklus augalai, kurie esą turėdavo magišką galią pagreitinti augmenijos pabudimą, pagerinti žmonių sveikatą, pašalinti visokį blogį. Mūsų krašte tokiais augalais buvo laikomi **žilvičiai, kadagiai, rečiau beržai.**

Net ir įvedus Lietuvoje krikščionybę, šie papročiai išliko, o augalai pradėti šventinti.

Verbos

Paprotys puošti verbas popierinėmis bei sudžiovintomis gėlėmis greičiausiai atsiradęs XIX a. Lietuvos moterys nuo seno surišdavo dailiomis tautinėmis juostomis.

Didžioji savaitė

Po Verbų sekmadienio ėjo vadinamosios **didžiosios dienos** – antradienis, trečiadienis, ketvirtadienis (Suvalkijoje vadinamas švariuoju arba žaliuoju), penktadienis ir šeštadienis. Šiomis dienomis buvo atliekamos pagoniškos apeigos, magiški veiksmai.

Didžiosios dienos

Tris Didžiąsias dienas buvo vengiama kam nors ką paskolinti, nes paskui nesiseka gyventi – savo laimę paskolinsi.

Didysis ketvirtadienis

- Reikia nusiprausti arba nusimaudyti upėje, ežere.
- Nusiprausęs veidą sniegu, nenudegsi saule, būsi gražus ir baltas.

Ne tik save, bet ir namus reikia išsivalyti...

Jeigu kas, atsikėlęs anksti rytą, iššluos kambarius ir sąslavas išbers už kaimyno tvoros, tai visi nešvarumai nueis pas kaimyną.

Didysis penktadienis

- Žmonės laikosi rimtai, net vaikams neleidžiama triukšmauti, kitaip jie bus neramūs ir rėksniai visus metus.
- Baigiamas namų valymas, nes galima Jėzui akis užkrėsti, o jis ir taip daug kenčia.

Didysis Šeštadienis

- Šventinama ugnis ir vanduo.
- Velykoms gaminami valgiai.
- Visa šeima dažydavo ir margindavo margučius – velykaičius.

Velykų vaišės

Suvalkijoje buvo ir yra ne tiek gausus, kiek sotus. Jau seniai šiuose kraštuose nesilaikoma tradicijos velykinius valgius gaminti ant šventintos ugnies.

Velykų vaišės

„Stubinėje stovėjo gražus stalas. Ant šepstalio stovėjo aukšta kiaušininė su gražiausiais margučiais. Ant stalo palivotos lėkštės su kaupeliu pridėtos mėsos, dešrelių. Didžiausias dubuo šaltienos. Viduryje stalo baltas sūris ir stotkelis sviesto. Gėrimas – runkelinis ar nestiprus miežinis alus, džiovintų vaisių kompotas.“

Penktadienį suvalkiečiai keptavo pyragus, saldumynus

„Šeimininkei garbės reikalas, kad velykinis pyragas būtų gerai iškilęs, kuo aukštesnis. Pyrago receptas tradicinis. Miltinis patiekalas – **kropeliai**, kurie kepami riebaluose panašiai kaip spurgos, – ir šiandien dar populiarius šventinis patiekalas. Vyresni žmonės gerai mena ragaišius iš kvietinių nepikliuotų miltų. Jiems mielės buvo gaminamos iš apynių, kuriuos, užpylę cukrumi, raugindavo butelyje. Ragaišių raugui dar buvo naudojamos trintos šutintos bulvės, ruginiai miltai“. (Nijolė Marcinkevičienė).

A close-up photograph of a basket filled with decorated Easter eggs. A large, bright blue ribbon with white polka dots is tied around the basket. The eggs are decorated with various patterns, including polka dots and stripes. The basket is lined with green grass.

Prisiminimai

Štai ką kaimo moterėlės apie suvalkietišką Velykų stalą papasakojo Lietuvos liaudies kultūros centro darbuotojai: „Tortinių sausainių kepdavu. Suplaku atskirai baltinį, tada trynį ir sumaišau į krūvą. Įpili miltų, cukraus, supili į blėką. Kai iškepa, ataušta, supjaustai degtukų dėžutės dydžio gabaliukais.“ (A.Jasaitienė, g. 1939 m., Turčinų k., Šakių r.), „Ką turėdavu, tą ir pagamindavau Velykoms. Kiti butelninkai tik margučių išsivirdavau, duonos pasikepdavau, ir Velykos.“ (O.Naujokienė. g. 1900 m., Žigmundų k., Šakių r.).

O šeštadienį gamindavo mėsiškus valgius...

Velykiniai valgiai Suvalkijoje buvo gaminami iš anksto, kad pirmą šventės dieną nereikėtų „nei šakaliuko skelti“. Krosnis šeštadienį buvo kuriama du kartus. Antroje dienos pusėje pakūrus krosnį ir jai išsikūrenus, stūmė į ją kumpį, kugelį, puodą su dešrelėmis. Grįžus iš bažnyčios, visa tai buvo traukiama iš krosnies, ir dar šilti valgiai nešami ant stalo.

Suvalkiečiai ilgiausiai išlaikė tradiciją Velykoms **kepti ar virti kiaulės galvą**. Kiaulės gebėjimas knisti žemę siejamas su arimu, kuris prasideda tuoj po Velykų. Valgyti kiaulės galvą, ypač knyslę, reiškia tikėtis gero javų derliaus.

„Suvalkiečiai linę šią dieną valgyti daug mėsos. Sukdavo ir slėgdavo karkas. Iš kiaulės kojų, liežuvio, šnipo virdavo šaltieną. Labai madinga buvo iš vakaro kepti kugelį su kiaulės kojomis ar kitokia riebia mėsa“

Margučių dažymas bei ridenimas - visoje Lietuvoje paplitusi tradicija. Akmens ir molio kiaušinių Lietuvoje aptikta dar **XIII amžiuje**, o remiantis rašytiniais šaltiniais, teigiama, kad margučių dažymo paprotys **XVI amžiuje** jau turėjo būti paplitęs visoje šalyje.

Margučių dažymas ir marginimas

KIAUŠINIŲ DAŽYMAS NATŪRALIOMIS PRIEMONĖMIS

Kavos pupelės

Burokėlis

Morka

Špinatai

Mėlyji kopūstai

Ciberžolė

Sumalti

Išpausti

Išpausti

Išpausti

Suspjaustyti

3 a.š

Virti kiaušinius ir kavą 250 ml vandens

Užmerkti 3 valandom

Virti kiaušinius morkų sultyse

Virti kiaušinius špinatų sultyse

Užpildti vandeniu ir užmerkti 3 valandom

Užpildti vandeniu ir užmerkti 3 valandom

Sutvirtinti spalvai, naudokite vieną arbatinį šaukštelį acto visiems dažymo būdams

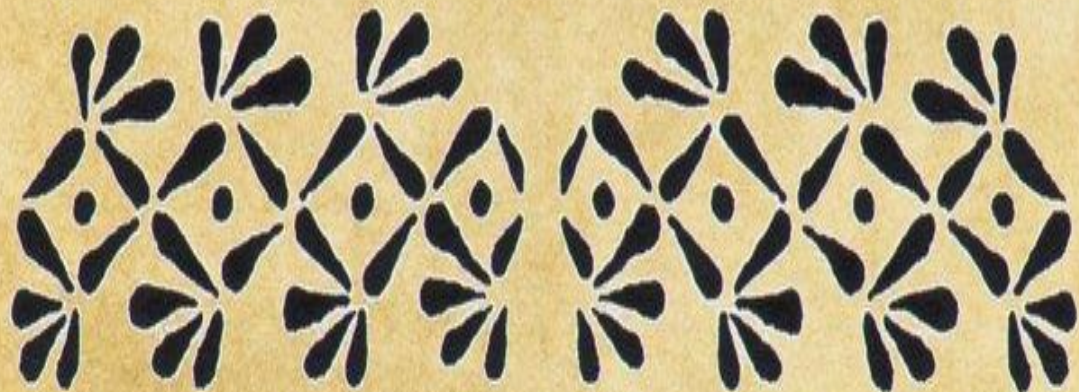
Margučiai

Kiaušinis - vaisingumo, gyvybės, kosmoso simbolis. Taip pat ir jo marginimo raštuose dažniausiai vyrauja **saulė** - šviesos, derliaus, gyvybės šaltinis. Populiarus ir „**gyvatuko**“ raštas. Manoma, kad gyvatės - požemio gyventojos, globojančios derlių. Tikėta, kad jų pavidalu iš požemio išlisdavo ir protėvių vėlės. Pavasarį gyvatės turėjo prikelti augmeniją, žydėjimą, vaisingumą.

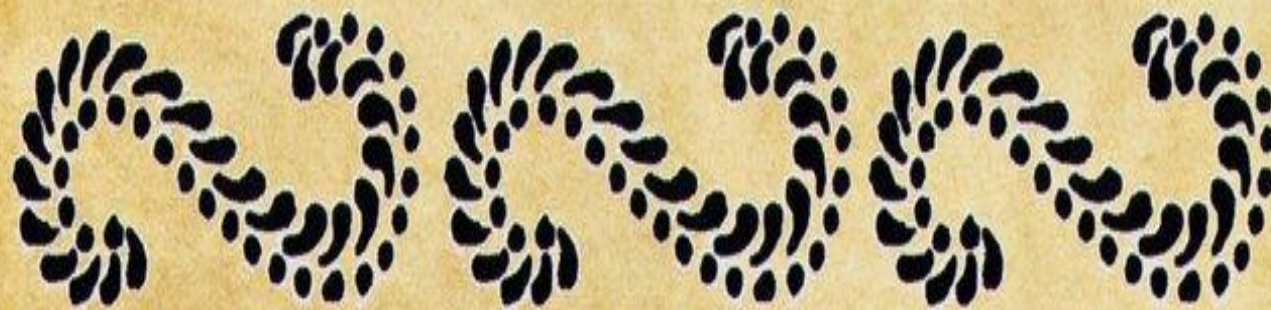
Rombas – aktyvumo simbolis.

Rombas su taškeliu viduje simbolizuoja vaisingumą.

Stilizuota raidė S yra žalčio arba gyvatės ženklas – gyvybės, energijos ir nemirtingumo simbolis, tikima, kad šis simbolis suteikia stiprybę.

Žaltys gali būti papuoštas pėdutėmis ir saulės karūna.

Pasaulio medžio simbolis – dar vadinamas kosminiu arba gyvybės medžiu,
būdingas daugeliui pasaulio tautų.

Pasaulio medis jungia atskiras pasaulio dalis į visumą:
medžio viršuje – dangaus šviesuliai, kamienas – žemė, šaknys – požemis.
Pasaulio medis gali būti vaizduojamas įvairių augalų motyvais.

Eglutės raštas – deivės Laimės (Laimos) simbolis.

Specialią reikšmę turėjusi ir kiaušinio spalva

- **Raudona** spalva simbolizavo gyvybę,
- Juoda - žemę,
- **Mėlyna** - dangų,
- **Žalia** - bundančią augmeniją,
 - **Geltona** - pribrendusius javus.

Krikšto tėvų „atsiskaitymas“ su krikštavaikiais

Apie Vilkaviškį buvo nusistovėjusi taisyklė, jog krikšto tėvai šv. Velykų dieną apdovanoja savo krikšto vaikus. Dažnai ta dovana būdavo tiesiog gražiai išmargintas kiaušinis, velykinio pyrago gabalėlis. Vaikai iki 8 metų margučių pas savo krikšto tėvus užbėgdavo patys. Vyresnieji dažnai drovėdavosi, todėl krikštatėviai užsukdavo į jų namus. Krikšto tėvų dovanotas margutis buvo branginamas ir saugomas iki pat kitų šv. Velykų.

Velykė – senutė, kuri Velykų naktį gerus vaikus apdovanoja dažytais kiaušiniai, iš tešlos keptais kiškučiais, arkliukais. Velykų bobutė vaikų buvo laukiama lygiai taip pat, kaip dabar laukiamas Kalėdų Senelis. Visi stengdavosi atsikelti kuo anksčiau, kad ją pamatyti, bet rasdavo tik bobutės paliktas dovanas. Margučius ji palikdavo ant vaiko pagalvės, specialiai tam susuktame ir žalumynais papuoštame lizdelyje, moliniame dubenėlyje, lauke ant palangės. Jei vaikas būdavo nepaklusnus, bobutė į jo lizdelį įdėdavo akmenuką arba juodą kiaušinį.

Suvalkiečių Velykė - baisi, panaši į raganą. Velykų bobutė važinėja tik nakčia, pasikinkiusi vaško kumelaitę kanapine uodegaite, snarglių vadelėmis. Dieną ji negalėjusi pasirodyti, kad kumelaitė neištirtų. Tiek suvalkiečių, tiek ir aukštaičių vaikai niekada nematydavo, kaip ir kada dovanėles Velykė padeda.

Aukštaitijoje per Velykas buvo puošiama **Velykų eglutė**. Prie vienos tiesios medžio šakos buvo rišamos eglės šakelės, taip dirbtinai sukuriant eglės formos medelį. Šiame medelyje būdavo padaromi lizdeliai, į kuriuos įstatomi kiaušiniai. Paprastai buvo įstatomi 9 ar 12 kiaušinių, mat šie skaičiai laikyti magiškais, nešančiais laimę. Toks medelis dar buvo puošiamas išsprogusiais žilvičio kačiukais, popierinėmis gėlėmis, paukštelių formos sausainiais. Tikėta, kad kiaušiniai nuo šio medelio neša laimę ir sėkmę.

Margučių muštynės

Antrą šv. Velykų dieną margučių mušti susirinkdavo tiek vaikai ir jaunimas, tiek ir suaugę kaimo vyrai. Muštynes laimėdavo tas, kurio margutis būdavo kiečiausias. Pirmąją Velykų dieną margučiai buvo laikomi šventais, juos mušdavo tik šeimos nariai, susėdę prie šventinio stalo. Na, o antroji Velykų diena buvo skirta pramogoms, kiaušinių jau niekas negailėdavo ir įvairių varžybų metu stengdavosi jų prisirinkti kuo daugiau.

Taigi margučių prisimarginti - šventas kiekvienos šeimos ritualas, lemiantis laimingus ir vaisingus metus. Neveltui visoje Lietuvoje buvo paplitęs kiaušiniavimas - paprotys antrąją Velykų dieną lankyti kaimynus ir keistis margučiais.

Velykų tradicijos yra panašios visoje Lietuvoje - žmonės stengiasi išsijudinti: ridena kiaušinius, supasi sūpynėmis, žaidžia judrius žaidimus. Po ilgo pasninko, susikaupimo bei ramybės periodo, sugrįžta linksmybės, dainos, šokiai.

**Auštantis Velykų rytas teatneša
Jums pilnas rieškučias džiaugsmo,
Didelį krepšį margučių ir gausybę
Skaisčių pavasario spalvų !!!**

Su Šv. Velykomis !